

การกระจายการศึกษาผ่านนโยบายการสร้างความเท่าเทียมทางการศึกษาและ
การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา: กรณีศึกษาชุมชน ตำบลป่าป๋อง
อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

Education Distribution Through the Policy for Creating Equality in Education:
A Case Study in Papong Sub-district, Doi Saket District, Chiang Mai Province

สิริกุล พรหมกันธา
Sirikun Phromkantha

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การกระจายการศึกษาผ่านนโยบายการสร้างความเท่าเทียมทางการศึกษาและการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา: กรณีศึกษาชุมชน ตำบลป่าป๋อง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาถึงการจัดการศึกษาของรัฐผ่าน “นโยบายสร้าง ความเท่าเทียมทางการศึกษา” (2) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่สร้างความเหลื่อมล้ำในการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพของเด็ก ในโรงเรียนเขตชนบทกรณีศึกษา ชุมชนตำบลป่าป๋อง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ (3) เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐ ในการสร้างความเท่าเทียมในพื้นที่กรณีศึกษา ชุมชนตำบลป่าป๋อง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มประชากร ที่จบการศึกษาระดับชั้นพื้นฐานจากโรงเรียนบ้านป่าป๋อง อำเภอดอยสะเก็ด หรือพื้นที่ใกล้เคียง และบุคลากรของโรงเรียนในพื้นที่ตำบลป่าป๋อง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 2 โรงเรียน ผลการศึกษาประเด็นสัมภาษณ์พบว่าปัจจัยหลักที่มีส่วนทำให้การศึกษาเกิดความเหลื่อมล้ำ ได้แก่ 1) ปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม 2) ปัจจัยสภาพเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อม และสภาพสังคมในขณะที่กำลังอยู่ในระบบการศึกษา โดยสัมภาษณ์จากกลุ่มประชากรตัวอย่างจำนวน 20 คน โดยจำแนกลักษณะทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมได้ ดังนี้ 1) ครอบครัวที่มีฐานะปานกลางค่อนข้างดี มีลักษณะแบบพออยู่พอกิน มีปัญหาทางเศรษฐกิจน้อย มีความสามารถในการสนับสนุนการศึกษาให้แก่บุตรหลานในระดับดี 2) ครอบครัวที่มีฐานะปานกลางค่อนข้างต่ำ ที่มีลักษณะพออยู่พอกิน แต่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ มีความพร้อมในการสนับสนุนการศึกษาของบุตรหลานในระดับที่น้อยกว่าครอบครัวลักษณะที่ 1 3) ครอบครัวแบบหาเช้ากินค่ำ ค่อนข้างยากจน มีลักษณะทางเศรษฐกิจค่อนข้างยากจน ทำงานรับจ้างรายวัน มีความพร้อมในการสนับสนุนการศึกษาของบุตรหลานต่ำ จากกลุ่มประชากรตัวอย่างมีครอบครัวลักษณะที่ 2 มากที่สุด ลักษณะที่ 3 และลักษณะที่ 1 ตามลำดับ โดยความพร้อมทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เด็กหลุดออกจากระบบการศึกษา

คำสำคัญ : ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา, คุณภาพของการศึกษา, การจัดการศึกษา, สถานะทางสังคม, ความยากจน

Abstract

Independent Study: Education Distribution Through the Policy for Creating Equality in Education: A Case Study in Papong Sub-district, Doi Saket District, Chiang Mai Province. It is a case study whereby the government of Thailand was using the “Educational Equity Policy”

as the tool that the government has used to create inequality in the distribution of educational resources between schools that are urban based and Particularly, it aims at the quality of education adopted by children in the rural schools. In this qualitative study, the context involved the Papong Sub-district, Doi Saket District, Chiang Mai Province. The study aims at giving an analysis of how the Education Equity Policy can be made effective in eradicating inequality with practical suggestions. This work utilizes a qualitative method of data collection through interviews. The Sample includes individuals who have completed fundamental education from Ban Pa Pong School, or Ban Pa Mai Daeng School, or nearby areas, as well as personnel from two schools in the Pa Pong Sub-district: As for the two case study schools, Ban Pa Mai Daeng School – a medium-sized and Ban Pa Pong School – a small public school. The study results from the interviews found that the main factors contributing to educational inequality 1) Economic capital and social capital factors, and 2) Economic conditions, Environmental conditions, and Social conditions while being in the education system. These findings are based on interviews with a sample group of 20 people. The categories of economic capital and social capital can be categorized as: 1) Families with a good middle-class: These families live comfortably with few economic problems and have a good ability to support their children's education. 2) Families with a lower middle-class status: These families live adequately but face economic problems and have less ability to support their children's education compared to families in the first category. 3) Families living with poverty problems: These families are relatively poor, often working as daily wage laborers, and have a low ability to support their children's education. Among the sample population, families of type 2 are the most common, followed by type 3 and then type 1. Economic readiness is a crucial factor that causes children to drop out of the education system.

Keyword : Educational Inequality, Education Quality, Educational management, Social Status, Poverty

ที่มาและความสำคัญ

“การศึกษาเป็นเครื่องมือในการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม อนาคตของชาติ สร้างรากฐานจากการศึกษา” จากประโยคข้างต้น เรียกได้ว่าเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของการจัดการศึกษา ของรัฐบาลในหลายประเทศ เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ตอบสนองต่อการพัฒนา และขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายในประเทศ รวมทั้งการลดช่องว่างระหว่างชนชั้นของสังคมเอง

ในประเทศไทย ก็เช่นกัน ดังประโยคที่กล่าวว่า “ในอดีตการศึกษาช่วยลดช่องว่าง ระดับชั้นของคนในสังคม สังคมไทยดีงามเพราะให้โอกาสเปลี่ยนระดับชั้นทางสังคม ผ่านกระบวนการทางการศึกษา เพราะการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย หมายถึงระดับของงาน และรายได้ที่กำหนดชนชั้นทางสังคมให้กับคน” (ถุขมมันต์ วัฒนาณรงค์, 2553) การจัดการศึกษาของประเทศไทยเองก็มุ่งหวังเพื่อที่จะลดช่องว่างทางสังคมเช่นเดียวกัน โดยนอกจากสนับสนุนการพัฒนาให้ประชาชนมีความรู้ ความคิด และอาชีพแล้ว สิ่งสำคัญที่ประชาชนของประเทศต้องการคือการพัฒนาในระดับชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง หรือการเลื่อนสถานะทางสังคม (Social

Mobility) ของตนเองจากสถานะดั้งเดิม ซึ่งการเลื่อนสถานะทางสังคมของประชาชนเองก็เป็นการลดช่องว่างของความเหลื่อมล้ำในสังคมลงไปด้วย

ช่องว่างของความเหลื่อมล้ำ หรือความไม่เท่าเทียมกัน (Inequality) ในสังคม โดยสาเหตุที่แท้จริงมักเกิดจากการขาดโอกาสทางเศรษฐกิจ เมื่อสินทรัพย์ของประชาชนทั้งประเทศไทยมากกว่า 77% ไปกระจุกตัวอยู่กับคนรวยที่สุดของไทยที่มีสัดส่วนเพียง ร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด ปัญหาของความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจของประเทศเกิดกระจุกตัวอยู่ในจุดเดียว โดยหากแบ่งสาเหตุที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำภายในประเทศ โดยคร่าว ๆ จะได้ทั้งหมด 4 ประการ ดังนี้ ประการแรก คือ ภาคเกษตรกรรมของประเทศไทยมีความอ่อนแอ ในขณะที่ประเทศไทยในอดีตดำรงชีวิต และขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศโดยใช้เกษตรกรรม เป็นสินค้าหลักในการส่งออก ทว่าจำนวนผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกรรมกลับลดน้อยลงอย่างต่อเนื่อง ในปี 2552 (2009) จาก ร้อยละ 67 เหลือเพียง ร้อยละ 47 เท่านั้น อีกทั้งยังมีหนี้สินโดยเฉลี่ยของแต่ละครอบครัว กว่า ร้อยละ 60 เป็นหนี้ที่เช่ายืมที่ดินทำการเกษตร (ศิโรจน์ โสรัจจุกุล, 2554) เนื่องจากรายได้จากการทำการเกษตรไม่สัมพันธ์กับรายจ่ายที่ลงทุนไป ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมจึงต้องเสาะหาอาชีพใหม่แทน ประการที่สอง คือ ความเหลื่อมล้ำด้านโอกาส โดยเฉพาะสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างโอกาสทางการศึกษา กลุ่มประชากรรายได้ต่ำจะเข้าถึงการศึกษาที่ดีที่สุดได้น้อย สิทธิแรงงานอยู่ในระดับต่ำ ค่าแรงที่เติบโตช้ากว่าเศรษฐกิจ เกิดสังคมเมืองและสังคมชนบท การพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมกันทำให้เกิดการแข่งขัน โดยเฉพาะการศึกษา การเข้าถึงคุณภาพทางการศึกษาที่ดี คือการวางรากฐานอาชีพ และสถานะทางสังคมที่มั่นคง นั้นทำให้เกิดการเลือกปฏิบัติ (Discrimination) ระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบท รัฐบาลเลือกที่จะทุ่มเทการพัฒนาทั้งหมดไปที่สังคมเมือง ซึ่งเป็นศูนย์กลาง การกระจุกตัวของทรัพยากร ทำทรัพยากรส่วนใหญ่ไปลงในภาคอุตสาหกรรม ภาคธุรกิจ และภาคราชการ จนทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของแรงงานเข้าไปกระจุกตัวที่ศูนย์กลาง และสังคมชนบทอ่อนแอ ถูกละเลย นอกจากนั้นนโยบายของรัฐยังซ้ำเติมความเหลื่อมล้ำ เช่น แรงงาน และกลุ่มสังคมชนบทไม่มีอำนาจต่อรอง กำไรที่กระจุกตัวอยู่ในบริษัทขนาดใหญ่ทำให้รายเล็กแข่งขันยาก และภาครัฐยังขาดมาตรการสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือคนรายได้น้อยอย่างเป็นระบบ (ชุตินันท์ สงวนประสิทธิ์, 2564) ประการที่สาม คือ การเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐานของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นสาธารณูปโภค โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) และสิทธิขั้นพื้นฐาน ในต่างจังหวัด บางพื้นที่การเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐาน และสาธารณูปโภคเหล่านี้ยังคงเป็นไปได้ยาก และไม่ทั่วถึง เนื่องจากการกระจุกตัวของการพัฒนาอยู่ที่สังคมเมืองใหญ่ การเปลี่ยนแปลงของสังคม ทำให้เกิดการว่างงานเพิ่มมากขึ้น และรายได้ไม่สอดคล้องกับการทำงาน ในต่างหวัดค่าแรงถูกกดให้น้อยกว่าในสังคมเมืองใหญ่ การจ้างงานที่น้อยลง และการว่างงาน ทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของจำนวนคนจน และสร้างความเหลื่อมล้ำเพิ่มมากขึ้น ประการที่สี่ คือ การจัดการของรัฐ ที่ไม่เข้มแข็ง ทั้งทางการบังคับใช้กฎหมายและการจัดการบริหารประเทศ

การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ จากรากฐาน คือการสนับสนุนให้ประชาชนเกิดการพัฒนาตนเอง พัฒนาองค์ความรู้ ความคิด ความสามารถเพื่อกลายเป็นแรงงานที่มีฝีมือ ให้ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน นั่นคือการสนับสนุนการศึกษาที่เท่าเทียมกัน ทางรัฐบาลไทยเองก็เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาความเท่าเทียมของการเข้าถึงการศึกษาภายในประเทศผ่านนโยบายความเสมอภาคทางการศึกษา ทั้งกำหนดลงในแผนการศึกษาแห่งชาติ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติหลายฉบับ เช่น การพัฒนาแผนการศึกษาแห่งชาติ สมัยปี พ.ศ. 2520 การที่รัฐบาลริเริ่มนโยบายสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา โดยการจัดตั้งหลักสูตร ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาภาคบังคับ เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างเท่าเทียมกัน เนื่องด้วยประเทศไทยในขณะนั้นได้เข้าสู่การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเป็นรูปแบบอุตสาหกรรม

การสนับสนุนให้ประชาชนเข้าถึงการศึกษาได้มากขึ้น นั้นหมายความว่าประเทศจะได้แรงงานที่มีทักษะเพิ่มเข้าสู่ตลาดแรงงานขนาดใหญ่ อีกทั้งยังมีประสิทธิภาพในทั้งภาครัฐ และเอกชน

ทว่าด้วยระบบราชการแบบรวมศูนย์ การรวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลาง (Centralization) ของระบบราชการไทย ทำให้การบริหารจัดการการศึกษาที่ควรเท่าเทียม และเสมอภาคกัน เกิดการกระจุกตัวของการพัฒนาคุณภาพในการศึกษา งบประมาณ และความพร้อมของโรงเรียนในเขตสังคมเมืองมีความพร้อมและคุณภาพที่มากกว่าโรงเรียนรอบนอกในเขตชนบท กลับกลายเป็นว่าการพยายามสร้างความเท่าเทียมทางการศึกษาโดยนโยบายของรัฐนั้น เป็นการสร้างความเหลื่อมล้ำทางโอกาส (Opportunity Inequality) แทนประชาชนรอบนอก ในเขตชนบท หรือพื้นที่ที่ห่างไกลกว่านั้นถูกผลักให้เป็นพลเมืองชายขอบ เนื่องจากความลำบากในการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณสุข และบริการขั้นพื้นฐานของรัฐ ทำให้ประชากรที่มีการเข้าถึงเศรษฐกิจที่น้อยกว่า หรือคนจนมีโอกาสด้านการศึกษาได้น้อย และมีโอกาสที่จะหลุดออกจากระบบการศึกษาที่สูงกว่าประชากรที่เข้าถึงเศรษฐกิจได้มากกว่า หรือคนที่มีฐานะมากกว่า ที่ย่อมมีโอกาสเข้าถึงระบบการศึกษาได้มากกว่า ซึ่งความเหลื่อมล้ำด้านปริมาณการเข้าถึงการศึกษาเกิดขึ้นในหมู่คนจน ความเหลื่อมล้ำในลักษณะนี้ยังคงมีอยู่มากในสังคมไทย

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เกิดขึ้นระหว่างในโรงเรียนในเขตสังคมเมืองและโรงเรียนในเขตรอบนอกชนบท ไม่ว่าจะเป็นด้านทรัพยากรการเรียน คุณภาพทางการจัดการเรียนการสอน ความแตกต่างด้านผลสัมฤทธิ์ในการเรียน มาจากการจัดสรรทรัพยากรทางการจัดการเรียนการสอนโดยภาครัฐ ทั้งงบประมาณ จำนวนบุคลากรทางการศึกษา กลับยังคงกระจุกตัวอยู่ที่โรงเรียนขนาดใหญ่ มีชื่อเสียง ซึ่งตั้งอยู่ในจังหวัดใหญ่ ๆ มากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก หรือโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล (ธัญญลักษณ์ สัมพันธ์, 2556)

ด้วยความเหลื่อมล้ำในเรื่องของการกระจายคุณภาพการศึกษา เพื่อทำตามนโยบายหรือแผนสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของรัฐบาลจะไม่ทำให้ความเหลื่อมล้ำลดลง ซ้ำยังเพิ่มความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดเล็ก การเข้ามามีบทบาทของโรงเรียนเอกชนกลับเพิ่มมากขึ้น ประชากรในพื้นที่รอบนอกชนบท ต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพกว่าโรงเรียนของรัฐบาลใกล้บ้าน เพื่อเดินทางเข้ามาเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ในเมือง หรือโรงเรียนเอกชนในเมืองแทน

กรณีศึกษาในชนบท จังหวัดเชียงใหม่ เป็นจังหวัดขนาดใหญ่ของทางภาคเหนือ การกระจุกตัวของเศรษฐกิจ และการพัฒนาไม่มากเท่าจังหวัดในภาคกลาง แต่การพัฒนาในจังหวัดเชียงใหม่เกิดการพัฒนาเพียงในตัวเมืองเท่านั้น รอบนอกของตัวจังหวัดยังคงมีการดำเนินชีวิตแบบชนบทอยู่ ในช่วงปี พ.ศ. 2500 ประชากรส่วนใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉพาะรอบนอกตัวเมือง ยังคงดำรงชีวิตด้วยการทำการเกษตร ทำนา มากกว่าการเข้าไปทำงานในระบบอุตสาหกรรม เอกชน และระบบราชการ เนื่องด้วยโอกาสทางการเข้าถึงการศึกษาไม่เท่าเทียมกัน การที่บุตรหลานครอบครัวเกษตรกร หรือครอบครัวจากชนบทจะเข้าถึงการศึกษาที่ดีได้นั้นจะต้องมีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับหนึ่ง โดยจะต้องส่งบุตรหลานเข้าไปเรียนในตัวเมืองที่มีความพร้อมมากกว่าโรงเรียนใกล้บ้าน เพื่อเปิดโอกาสให้บุตรหลานของตนเองเลื่อนสถานะทางสังคม (Social Mobility) และเป็น การคงสถานภาพของตนเอง (status quo) ความนิยมในสมัยช่วงปี 2510 – 2520 คือการส่งลูกหลานไปเรียนในระดับที่สูงกว่าชั้นมัธยมศึกษา การเข้าไปเรียนในวิทยาลัยครู โดยหวังว่าหากจบออกมาก็จะได้รับตำแหน่งครูในโรงเรียน หรือเป็นข้าราชการ ส่วนบุตรหลานเกษตรกรที่ไม่ได้มีฐานะ ก็ยังคงส่งบุตรหลานเรียนในโรงเรียนใกล้บ้าน ไม่ต้องจบการศึกษาที่สูง เนื่องจากต้องการแรงงานเพื่อทำการเกษตรมากกว่า (Jack M. Potter, 2519)

สถานะทางสังคม และระดับการศึกษาส่งผลมาถึงเด็กในรุ่นถัดมา ระหว่าง พ.ศ. 2520 – 2540 การจัดการศึกษาของรัฐที่เน้นส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษา จากที่กล่าวไปข้างต้นว่าเป็นการสร้างศักยภาพให้แก่ประชาชนเพื่อสร้างแรงงานแก่ระบบอุตสาหกรรม ภาคเอกชน และภาครัฐ การจัดการศึกษาของรัฐในขณะนั้นที่เน้นในเรื่องของวิชาการมากเกินไป และไม่ได้ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน รวมทั้งไม่ได้มีจุดประสงค์หรือเป้าหมายในเรื่องของการศึกษาที่เด่นชัด นอกจากการรื้อสร้างแรงงานนั้น ทำให้ค่านิยมทางสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาเองเปลี่ยนไป (ศิริโรจน์ โสรจจุล, 2554) ช่วงภายหลังปี พ.ศ. 2540 การจัดการศึกษาของรัฐเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง การศึกษาที่เน้นการวัดระดับจากผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา หมายถึงสิทธิในการเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษา หรือระดับมหาวิทยาลัย นั้นเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้สถานภาพของอาชีพเกษตรกร ที่ยังคงมีอยู่มากในชนบทถูกลดทอนความสำคัญไป อำนาจทางเศรษฐกิจถูกช่วงชิงโดยนายทุนบริษัทเอกชนขนาดใหญ่ที่ทำหน้าที่เป็นพ่อค้าคนกลาง ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรกลายเป็นบุคคลยากจนในชนบท ที่ถูกรัฐละทิ้งไว้เบื้องหลัง การดิ้นรนเพื่อยกระดับสถานะทางสังคมของครอบครัวเกษตรกรโดยใช้การศึกษาเพิ่มมากขึ้น โดยการเข้ารับการการศึกษาที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรลดต่ำลง โดยเฉพาะผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรที่อายุน้อย ส่วนเกษตรกรที่สูงอายุจำนวนมากขึ้น กลุ่มประชากรอายุน้อยเลือกที่จะเบนความสนใจไปยังอาชีพที่มั่นคง และได้รายได้มากกว่าการทำเกษตรที่ขาดความมั่นคงทางรายได้ อีกทั้งยังเป็นการเลื่อนสถานะทางสังคม (Social Mobility) ของตนเองอีกด้วย ช่องว่างขนาดใหญ่ของการจัดการศึกษา ระหว่างเด็กในเขตสังคมเมือง และเด็กชนบทรอบนอก โดยเฉพาะเด็กที่มาจากครอบครัวที่ทำการเกษตร มักจะมองหาโอกาสในการเลื่อนสถานะทางสังคม เข้าสู่สังคมชนชั้นกลาง การเติบโตของการเข้าเรียนในชั้นที่สูงกว่าการศึกษาภาคบังคับนั้นเติบโตขึ้นกว่า 80 % รวมทั้งเด็กที่มาจากครอบครัวเกษตรกรด้วย (Kanoksak kaewtep, 2542)

จากที่กล่าวไปข้างต้น การศึกษาเป็นสวัสดิการขั้นต้นที่สามารถเข้าถึงได้ทุกคนอย่างเท่าเทียมตามการดำเนินนโยบายของรัฐบาลจริง แต่ในทางกลับมามีอิทธิพลโดยตรงในการกำหนดสถานะทางสังคมใหม่ การเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียมไม่เท่ากับการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียม การจัดการศึกษาไทยเป็นเพียงเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคมปัจจุบัน โดยในงานศึกษานี้จึงให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาของรัฐบาลไทย ที่ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ในแต่ละช่วงเวลาของสังคมไทย ซึ่งช่วงเวลาที่เปลี่ยนไปย่อมหมายถึงค่านิยมเกี่ยวกับการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปควบคู่กับการดำเนินนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐเช่นเดียวกัน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- (1) เพื่อศึกษาถึงการจัดการศึกษาของรัฐผ่าน “นโยบายสร้างความเท่าเทียมทางการศึกษา”
- (2) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่สร้างความเหลื่อมล้ำในการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพของเด็ก ในโรงเรียนเขตชนบทกรณีศึกษา ชุมชนตำบลป่าป้อ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
- (3) เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐ ในการสร้างความเท่าเทียมในพื้นที่กรณีศึกษา ชุมชนตำบลป่าป้อ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

วิธีการศึกษา

งานวิจัยเรื่องการกระจายการศึกษาผ่านนโยบายการสร้าง ความเท่าเทียมทางการศึกษาและการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา: กรณีศึกษาชุมชน ตำบลป่าป้อ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เป็น

การศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methology) จากข้อมูลเชิงประมุขุมิและข้อมูลเชิงทุติยมุขุมิ ดังนี้

(1) การวิจัยเชิงเอกสาร

งานวิจัยนี้ใช้เอกสารเชิงวิชาการ ได้แก่ วิทยานิพนธ์ บทความวิจัย บทความวิชาการ หนังสือ ตำรา ทั้งในเชิงประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของไทย และในเชิงปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ทางสังคมของไทย รวมทั้งเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎี ที่งานวิจัยนี้นำมาเป็นกรอบการวิเคราะห์ ได้แก่ แนวคิดความเหลื่อมล้ำ แนวคิดการจัดการศึกษา

(2) การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์

กรณีศึกษาและพื้นที่ การเลือกกรณีศึกษา ในงานวิจัยเรื่องการกระจายการศึกษามานโยบาย การสร้างความเท่าเทียมทางการศึกษาและการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา: กรณีศึกษาชุมชน ตำบลป่าป้อง อำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้คัดเลือกกรณีตามกรอบของเหตุผลและแนวคิด โดยมีกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องทางตรงกับงานวิจัยนี้ได้แก่

2.1) ประชากรในชุมชนตำบลป่าป้อง อำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีอาชีพแตกต่างกัน อายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวน 5 คน อายุ 41 – 50 ปี จำนวน 5 คน อายุ 31 – 40 ปี จำนวน 5 คน อายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 5 คน รวมทั้งหมด 20 คน โดยเป็นกลุ่มประชากรที่ประกอบอาชีพทั้งคล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน จบการศึกษาจากโรงเรียนในเขตชุมชน ตำบลป่าป้อง และมีลักษณะสอดคล้องและเป็นประโยชน์เชิงบวกกับการศึกษาในประเด็นความเหลื่อมล้ำ

2.2) บุคลากรของโรงเรียนในพื้นที่ตำบลป่าป้อง อำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านป่าไม้แดง (โรงเรียนรัฐบาลขนาดกลาง) และโรงเรียนบ้านป่าป้อง (โรงเรียนรัฐบาลขนาดเล็ก) โดยเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน และการบริหารจัดการภายในโรงเรียน

โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเข้าถึงข้อมูลโดยทำการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ร่วมกับวิธีการคัดเลือกกรณีศึกษาแบบแนะนำต่อเนื่อง (Snowball Sampling)

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยสัมภาษณ์ตามแนวโครงคำถามที่ได้ตั้งไว้ล่วงหน้า ในประเด็นสำคัญที่ตั้งไว้ทั้งข้อมูลพื้นฐาน ทิศทางเศรษฐกิจและทิศทางสังคมของกลุ่มประชากร และคำถามที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทั้งที่เกี่ยวกับการจัดการการศึกษาของโรงเรียนในพื้นที่ มีประเด็นสัมภาษณ์ดังนี้ 1) ทิศทางเศรษฐกิจและทิศทางสังคม 2) ปัจจัยของการตัดสินใจในศึกษาต่อหรือการประกอบอาชีพ 3) ความเหลื่อมล้ำของการจัดการศึกษาของโรงเรียนรัฐ และประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลการศึกษา

ผลการศึกษา

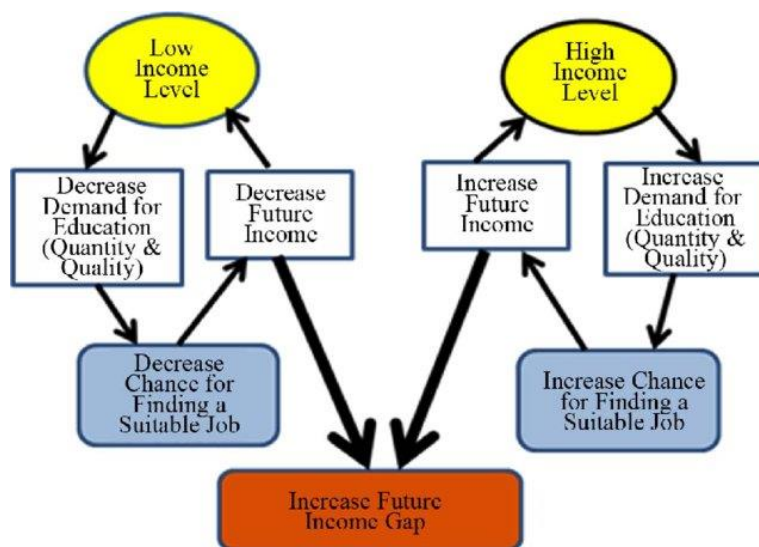
ผลการศึกษาพบว่า ความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากการจัดการการศึกษาที่มีช่องว่างแห่งความเหลื่อมล้ำทำให้นักเรียนหลายคนไม่ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมกัน ทว่าการเข้าถึงการศึกษาไม่ได้เป็นหลักประกันว่าการศึกษาที่ได้รับนั้นจะมีคุณภาพที่เท่าเทียมกันในทุกที่ทั่วประเทศ ปัญหาของความขาดแคลนครู

และบุคลากรทางการศึกษา ปัญหาของคุณภาพการศึกษา และที่สำคัญที่สุดปัญหาความยากจน ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการเข้าถึงคุณภาพและโอกาสในการศึกษา จากการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรกล่าวคือการจัดการศึกษาของไทยมีการดำเนินนโยบายแบบบนลงล่าง (Top-Down) ทำให้พื้นที่รอบนอกที่มีทรัพยากรอยู่อย่างจำกัดไม่สามารถดำเนินการตามนโยบายที่เป็นนโยบายระดับประเทศได้ เกิดเป็นความเหลื่อมล้ำและภาพจำของสถานศึกษาของรัฐมีคุณภาพต่ำ การสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาไม่ใช่เพียงแค่การเพิ่มโอกาสให้ประชากรทุกคนเข้าถึงการศึกษา แต่การศึกษาที่มีคุณภาพสามารถนำไปต่อยอดในการศึกษาระดับที่สูงขึ้นหรือการสร้างอาชีพต่างหาก ที่จะเป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การศึกษาถึงการจัดการศึกษาของรัฐผ่าน “นโยบายสร้างความเท่าเทียมทางการศึกษา” ที่สร้างความเหลื่อมล้ำในการการศึกษา ระหว่างโรงเรียนในเขตสังคมเมือง และโรงเรียนในเขตชนบทนั้น

โอกาสการเข้าถึงการศึกษา เป็นตัวแปรหนึ่งในการเข้าสู่การเลื่อนสถานะทางสังคมดังที่กล่าวไปข้างต้น ทว่า ยังมีประชาชนอีกจำนวนมากที่ไม่ประสบความสำเร็จในการศึกษาเหล่านั้น จากหลายปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ระบบและคุณภาพของโรงเรียนแตกต่างกัน การให้ความสำคัญกับการสอบวัดระดับผลสัมฤทธิ์ ถึงแม้ว่าการดำเนินนโยบายการเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน แต่การกระจายงบประมาณและบุคลากรทางการศึกษานั้นไม่เท่าเทียมกัน การที่โรงเรียนระดับรอบนอกจะประสบผลสำเร็จในการผลักดันนักเรียนขึ้นไปสู่ระดับที่สูงกว่ามัธยมศึกษา ถึงอุดมศึกษาชั้นน่านั้น ย่อมเกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างสถานะทางสังคม โดยเด็กที่อยู่ในครอบครัวยากจนที่สุด ร้อยละ 20 ของประเทศ มีโอกาส เข้ามหาวิทยาลัยแค่ประมาณ ร้อยละ 5 เท่านั้น เทียบกับเด็กที่มาจากครอบครัวร่ำรวยที่สุด ร้อยละ 20 แรก ได้เรียน ต่อในระดับมหาวิทยาลัย ร้อยละ 100 (รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2560)

การสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาไม่ใช่เพียงแค่การเพิ่มโอกาสให้ประชากรทุกคนเข้าถึงการศึกษา แต่การศึกษาที่มีคุณภาพสามารถนำไปต่อยอดในการศึกษาระดับที่สูงขึ้นหรือการสร้างอาชีพต่างหาก ที่จะเป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ที่มา : Abdelbaki, H.H. (2012). *An Analysis of Income Inequality and Education Inequality in Bahrain*. Modern Economy, 03, 675-685.

จากภาพจะเห็นได้ว่ากลุ่มที่มีรายได้น้อยส่งผลต่อการได้รับการศึกษา ทั้งจำนวนในการเข้าถึงการศึกษา และคุณภาพของการศึกษา ทำให้โอกาสในการประกอบอาชีพที่มีความมั่นคงและได้รับเงินเดือนเพิ่มขึ้นนั้น ลดลง โอกาสในการเลื่อนสถานะทางสังคมลดลง ในขณะที่กลุ่มที่มีรายได้ดี มีสถานะทางเศรษฐกิจที่ดี ทำให้สามารถเข้าถึงการศึกษาที่ดี มีคุณภาพได้ มีโอกาสในการเข้าถึงการประกอบอาชีพที่มีความมั่นคงและรายได้สูงกว่า ซึ่งความแตกต่างของโอกาสทางเศรษฐกิจและการศึกษาของทั้งสองกลุ่มนี้ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดช่องว่างของความเหลื่อมล้ำระหว่างรายได้ในสังคมในอนาคต

จากรายงานวิเคราะห์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย โดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า อัตราการเข้าเรียนของเด็กไทยลดลงตามระดับชั้นเรียนที่สูงขึ้น ข้อมูลปี พ.ศ. 2563 พบว่าเด็กไทยมีอัตราการเข้าเรียนชั้นประถมอยู่ที่ ร้อยละ 88 ชั้นมัธยมต้นอยู่ที่ ร้อยละ 69.4 ชั้นมัธยมปลายอยู่ที่ ร้อยละ 60.6 และมหาวิทยาลัยอยู่ที่ ร้อยละ 28.4 กล่าวคือการเข้าถึงการศึกษานั้นลดลงในทุกระดับชั้นที่สูงขึ้น สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ยังระบุว่า ส่วนค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาซึ่งอยู่นอกเหนือจากนโยบายเรียนฟรีของรัฐบาล มีแนวโน้มสูงขึ้น ตามระดับชั้นเรียน ดังนั้นแม้รัฐบาลจะมีนโยบายเรียนฟรีหรือมีการช่วยเหลือสนับสนุนต่าง ๆ ที่ดีพร้อม แต่ก็ไม่ได้ครอบคลุมค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาทั้งหมด ส่งผลให้เด็กจำนวนหนึ่งต้องออกจากระบบการศึกษาเพราะปัจจัยทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะเด็กที่ครอบครัวมีปัญหาความยากจน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงในการหลุดออกจากระบบการศึกษามากที่สุด

ศึกษาถึงปัจจัยที่สร้างความเหลื่อมล้ำในการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพของเด็ก ในโรงเรียนเขตชนบท กรณีศึกษา ชุมชนตำบลป่าป้อ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

กรณีศึกษาจากการสัมภาษณ์ข้อมูลจากกลุ่มประชากร ที่จบการศึกษาระดับพื้นฐานจากโรงเรียนในเขตชุมชนตำบลป่าป้อ (โรงเรียนบ้านป่าป้อและโรงเรียนบ้านป่าไม้แดง) อำเภอดอยสะเก็ด หรือในพื้นที่ใกล้เคียง โดยได้สัมภาษณ์ถึงปัจจัยหลักที่มีส่วนทำให้การศึกษาเกิดความเหลื่อมล้ำ ได้แก่ 1) ปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม 2) ปัจจัยสภาพเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อม และสภาพสังคมในขณะที่กำลังอยู่ในระบบการศึกษา 3) ปัจจัยในการตัดสินใจศึกษาต่อหรือไม่ศึกษาต่อในระดับชั้นสูงขึ้น (ในระดับมัธยมศึกษาหรือในระดับอุดมศึกษา) โดยผ่านวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกในกรณีศึกษากลุ่มประชากรที่จบการศึกษาระดับพื้นฐานจากโรงเรียนในเขตชุมชนตำบลป่าป้อ โดยมีผลการวิจัย ดังนี้

ประการที่หนึ่ง คือ ปัจจัยด้านทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม โดยจากกรณีศึกษาครอบครัวในชนบทส่วนใหญ่มักมีสถานะทางเศรษฐกิจแบบลักษณะที่ 2 คือครอบครัวที่ฐานะปานกลาง มีลักษณะแบบพออยู่พอกินแต่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ โดยเป็นครอบครัวที่ลักษณะที่มีทุนทางเศรษฐกิจของตนเองไม่มาก มีความพร้อมในการสนับสนุนการศึกษาของบุตรหลานในระดับที่น้อยกว่าครอบครัวลักษณะที่ 1 โดยครอบครัวในลักษณะที่ 2 จากกลุ่มประชากร จำนวน 9 คน จาก 20 คน มากที่สุด กล่าวคือ ครอบครัวลักษณะที่ 2 นั้นมีเงินทุนของครอบครัวสนับสนุนในการศึกษาแต่มีไม่มากพอเพื่อเพิ่มโอกาสในทางการศึกษา ในขณะที่ครอบครัวในลักษณะที่ 1 นั้นมีเงินทุนในการสนับสนุนการศึกษาอย่างเพียงพอและบุตรหลานสามารถต่อยอดไปเรียนชั้นการศึกษาที่สูงขึ้นได้ ครอบครัวในลักษณะที่ 3 คือครอบครัวแบบหาเช้ากินค่ำ มีลักษณะทางเศรษฐกิจค่อนข้างยากจน ทำงานรับจ้างรายวัน มีความพร้อมในการสนับสนุนการศึกษาของบุตรหลานต่ำ จำนวน 6 คน ในกลุ่มครอบครัวลักษณะแบบที่ 3 มีจำนวน 1 คน เท่านั้นที่ได้รับการศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีด้วยทุนการศึกษา ส่วนอีกจำนวน 5 คน ไม่ได้เรียนต่อ และออกจากการศึกษาตั้งแต่จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หรือมัธยมศึกษาปีที่ 3 เนื่องจากต้องออกจากการศึกษามาช่วงแบ่งเบาภาระของครอบครัว ที่มีก่ประสบปัญหาทางการเงิน จากการศึกษาลักษณะครอบครัวทั้ง 3 ลักษณะ พบว่าสภาพแวดล้อมที่มีความเหลื่อมล้ำ ครอบครัว

ที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจแตกต่างกันเป็นปัจจัยในการเข้าถึงการศึกษา ทว่าความแตกต่างทางสถานะทางเศรษฐกิจของเด็กเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพเช่นกัน โดยเฉพาะกับเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ ดังเช่นกลุ่มประชากรตัวอย่างที่มาจากครอบครัวในลักษณะที่ 3 ที่มีความยากจนและมีความพร้อมในการสนับสนุนการศึกษาของบุตรหลานต่ำ ทำให้ประชากรตัวอย่างจำนวน 6 คน จบการศึกษาเพียงแค่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 2 คน และในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 3 คน และไม่ได้เรียนต่อ เนื่องจากสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ในขณะที่ครอบครัวลักษณะที่ 1 ประชากรตัวอย่างจำนวน 5 คน จาก 6 คน สามารถเข้าถึงการศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้

ประการที่สอง คือ ปัจจัยสภาพเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อม และสภาพความขาดแคลนในระบบการศึกษา จากกรณีศึกษากลุ่มประชากรที่จบการศึกษาขั้นพื้นฐานจากโรงเรียนในเขตตำบลป่าป่องนั้น โดยส่วนมากกลุ่มประชากรมาจากครอบครัวที่ประกอบอาชีพเกษตรกร ด้วยภาคเกษตรกรรมของประเทศไทยมีความอ่อนแอ บุตรหลานที่จบการศึกษาออกมาเลือกที่จะไม่ประกอบอาชีพเกษตรกรตามครอบครัว ในจำนวนกลุ่มประชากร มีจำนวน 4 คน ที่เลือกเรียนต่อในสายอาชีพและประกอบอาชีพตามสายงานที่เรียนมา จากกลุ่มประชากรจำนวน 12 คนที่อยู่ในครอบครัวที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็น การทำนาปลูกข้าว ทำไร่ ทำสวน ส่วนอีกจำนวน 8 คน มาจากครอบครัวที่ไม่ได้ประกอบอาชีพทางการเกษตร และโดยส่วนมากกลุ่มประชากรที่มาจากครอบครัวประกอบอาชีพทางการเกษตรจะมีโอกาสที่จะตัดสินใจไม่เรียนต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นตามสายสามัญ แต่เลือกสายอาชีพ เพื่อรีบเข้าสู่การทำงานเพื่อแสวงหารายได้ช่วยเหลือครอบครัวเร็วที่สุด

จากกรณีศึกษาจากตัวแทนบุคลากรของโรงเรียนในพื้นที่ตำบลป่าป่อง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านป่าป่อง (ประเภทโรงเรียนรัฐบาลขนาดเล็ก) และโรงเรียนบ้านป่าไม้แดง (ประเภทโรงเรียนรัฐบาลขนาดกลาง) นั้น โดยนำมาวิเคราะห์สภาพเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อม ความขาดแคลน และสภาพสังคม ในการจัดการศึกษานั้น การสอนไปค่อนข้างช้าและมีอุปสรรคต่างจากโรงเรียนในเมือง สภาพแวดล้อมระหว่างโรงเรียนในเมืองและโรงเรียนในชุมชนรอบนอก เขตชนบท ย่อมมีความแตกต่างกัน ดังที่กล่าวไปข้างต้น ในขณะที่โรงเรียนในชุมชนรอบนอก เขตชนบท ประสบปัญหาหากกลุ่มเด็กไร้สัญชาติ เด็กชาติพันธุ์ร่วมกับปัญหาความยากจนทำให้โรงเรียนดำเนินการจัดเรียนการสอนไปค่อนข้างช้าและมีอุปสรรคต่างจากโรงเรียนในเมืองที่ปัญหาทั้ง 2 เรื่องนั้นมีอยู่น้อย และโรงเรียนในเมืองขนาดใหญ่ที่ความพร้อมมากกว่า ไม่ว่าจะความพร้อมของโรงเรียน หรือ ความพร้อมของผู้ปกครองที่มีกำลังในการสนับสนุนการศึกษาของบุตรหลานค่อนข้างมาก ทำให้สภาพแวดล้อม บรรยากาศ การจัดการเรียนการสอนแตกต่างจากโรงเรียนในชุมชนรอบนอก เขตชนบท ที่ปัญหาต่าง ๆ ทำให้เด็กขาดโอกาสในการแข่งขันและขาดความทะเยอทะยาน เนื่องทรัพยากรที่มีจำกัด

ประการที่สาม คือ ปัจจัยในการตัดสินใจศึกษาต่อหรือไม่ศึกษาต่อในระดับชั้นสูงขึ้น (ในระดับมัธยมศึกษาหรือในระดับอุดมศึกษา) ผลการวิจัยพบว่า ในปัจจัยด้านปัจจัยปัจจัยในการตัดสินใจศึกษาในระดับชั้นสูงขึ้น (ในระดับมัธยมศึกษาหรือในระดับอุดมศึกษา) ของกลุ่มประชากรตัวอย่าง ที่จบการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานจากโรงเรียนบ้านป่าป่องหรือโรงเรียนบ้านป่าไม้แดง อำเภอดอยสะเก็ด หรือพื้นที่ใกล้เคียง พบว่ามีประชากรจำนวนเพียง 9 คน ที่ได้ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา และประชากรจำนวน 3 คน เลือกเส้นทางในการเรียนต่อในสายอาชีพ ทว่าประชากรที่มาจากครอบครัวที่มีปัญหาความยากจน จำนวน 5 คน ตัดสินใจที่จะไม่เรียนต่อ ออกจากการศึกษาเพื่อช่วยเหลือครอบครัว จากการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรปัจจัยหลักในการตัดสินใจในการศึกษาต่อ มีดังนี้ 1) สภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว หรือครอบครัวใดไม่มีทรัพย์สิน หรือ ทุน เป็นของ

ตนเองก็ทำให้โอกาสในการเลือกการศึกษาต่อขอบุตรหลานนั้นต่ำลง 2) ความยากจน และ 3) ปัญหาครอบครัว กล่าวคือ ปัญหาสภาพทางเศรษฐกิจเป็นตัวชี้วัดได้ว่าครอบครัวใดมีความพร้อมในการสนับสนุนการจัดการศึกษา และสามารถผลักดันบุตรหลานได้ในตลอดระยะเวลา ในทางกลับกันครอบครัวเหล่านี้ยังมองว่าการออกไปเรียนสาอาชีวะเพื่อที่จะกลับมาช่วยงานของคนได้เร็วขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหา

- (1) การกระจายความเจริญและการกระจายโอกาสทางทรัพยากรสู่ท้องถิ่น กล่าวคือเพิ่มบทบาทของเขตพื้นที่การศึกษาในการจัดสรรทรัพยากรตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม และตามบริบทของสถานศึกษา ในปัจจุบันการจัดสรรงบประมาณแก่โรงเรียนเป็นการให้ตามรายหัว ถ้ามีนักเรียนเยอะก็ได้เงินเยอะ ถ้ามีนักเรียนน้อยก็ได้เงินน้อย หากรัฐหรือส่วนกลางเองยังคงวางแผนงบประมาณเช่นเดิม หรือเลือกให้อย่างเท่าเทียมกันทั่วประเทศ จะยิ่งทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำมากขึ้น การจัดสรรงบประมาณควรเรียงลำดับความสำคัญโดยยกความยากจนเป็นปัญหาและเป็นเป้าหมายหลักก่อน โดยการจัดสรรงบประมาณควรคำนึงถึงโรงเรียนที่มีเด็กยากจนและขาดแคลนทรัพยากรก่อน เพื่อเป็นการเติมทรัพยากรให้แก่โรงเรียนขนาดเล็กที่มีความขาดแคลนให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น โดยคำนึงถึงโอกาสในการได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพของนักเรียนในพื้นที่ที่มีความขาดแคลน
- (2) การปรับเปลี่ยนการจัดสรรอัตรากำลังครูและบุคลากรทางการศึกษา การจัดสรรครูให้ครบชั้นที่ตามโรงเรียนจัดการเรียนการสอนเป็นการแก้ปัญหาในพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพในการศึกษา เนื่องจากในโรงเรียนขนาดเล็กครูมีภาระงานมากจนเกินไป เนื่องจากครูในโรงเรียนมีจำนวนน้อย รวมทั้งการจัดสรรอัตราตำแหน่งบุคลากรอื่น ๆ เช่น เจ้าหน้าที่ธุรการ นักการภารโรง หรือแม้แต่เจ้าหน้าที่การเงิน เพื่อเป็นการลดภาระที่นอกเหนือจากงานสอน เพื่อให้ครูสามารถโฟกัสการจัดการเรียนการสอนได้มากขึ้น
- (3) ข้อเสนอแนะในระดับพื้นที่ กล่าวคือ การส่งเสริมการมีบทบาทหรือการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษา โดยการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) ผ่านแหล่งเรียนรู้ ปรากฏชาวบ้านในชุมชน เพื่อเพิ่มทักษะและความรู้ของเด็กแบบเน้นการลงมือทำมากกว่าการเรียนรู้ภายในห้องเรียน การจัดการโดยบูรณาการการเรียนรู้ของนักเรียนกับท้องถิ่น และร่วมกันสร้างความร่วมมือในการดำเนินการงบประมาณจากภาคส่วนต่างๆในพื้นที่ ตำบลป่าป้อ อำเภอตอยสะแก จังหวัดเชียงใหม่ นอกจากนี้อาจต้องมีการร่วมกันกับภาคเอกชนที่จะเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนด้านงบประมาณและองค์ความรู้เพื่อพัฒนานักเรียนในเขตพื้นที่ได้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

- (1) การวิจัยครั้งต่อไปอาจทำการศึกษาโดยขยายขอบเขตของการศึกษาและพื้นที่ให้หลากหลายขึ้น รวมทั้งผสมผสานรูปแบบการวิจัยที่ให้ผลการวิจัยในหลายรูปแบบเพื่อนำมาวิเคราะห์ ได้ข้อมูลในเชิงต่าง ๆ ของกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องต่อไป

- (2) ผลการวิจัยนี้อาจนำไปทบทวนมนทัศน์การจัดการศึกษาในสายศึกษาศาสตร์หรือครุศาสตร์เพื่อทบทวนสถานะของการศึกษาเพื่อใช้เป็นประโยชน์ในแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา ปลอดภัย. (2566). *ปัทมุดความเหลื่อมล้ำ แก่โจทย์โรงเรียนขนาดเล็ก*. กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.). The 101. World. (ระบบออนไลน์) แหล่งที่มา: <https://www.the101.world/inequality-in-small-school/>
- กัญกร เอี่ยมพญา, นวัตกรรม น้อยมณี, พรทิพย์ อ้นเกษม, อภิชาติ อนุกุลเวช, ดาวประกาย ระโส. (2565). *โรงเรียนขนาดเล็ก : ปัญหาที่ต้องตัดสินใจ*. วารสารสิรินธรปริทรรศน์ ปีที่ 23 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2565, 315–329.
- แจ๊ค เอ็ม พอตเตอร์. *โครงสร้างสังคมของชาวนาไทย*. Chicago, 2519
- ชาญชัย ฤทธิร่วม. *วิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำทางสังคมด้านการศึกษาของพลเมืองชายขอบ*. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. 2562
- ชัยยุทธ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ. (2563). *เหลื่อมล้ำในวัยเรียน : สองทศวรรษของความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพการศึกษาและการจัดสรรทรัพยากรระดับพื้นที่ของประเทศไทย (“ชีวิตที่เหลื่อมล้ำ : เหลื่อมล้ำตลอดชีวิต”, Issue. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.)*
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2558). *ทุนมนุษย์การเลือกอาชีพ และความเสี่ยงที่จะเป็นคนจน*. วารสารเศรษฐศาสตร์และ นโยบายสาธารณะ, 38-60.
- ทรงชัย ทองปาน. (2566). *การขับเคลื่อนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นกลไกลดความเหลื่อมล้ำทางด้าน การศึกษา*. ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Centre for SDG Research and Support: SDG Move). (ระบบออนไลน์) แหล่งที่มา: <https://www.sdgmovement.com/2022/12/22/inequality-education-local-administrative/>
- ธนกร วรพิทักษานนท์. (2564). *ผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย [จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]*. (ระบบออนไลน์) แหล่งที่มา: <https://digital.car.chula.ac.th/cgi/viewcontent.cgi?article=6314&context=chulaetd>
- นฤมล ทับปาน. (2566). *ไม่ยุบ ไม่ควบรวม แต่ร่วมกันพัฒนา ‘โรงเรียนขนาดเล็ก’ ของชุมชน เพื่อโอกาสทาง การศึกษาของเด็กไทย*. The Potential. (ระบบออนไลน์) แหล่งที่มา: <https://thepotential.org/social-issues/small-school-problem/>

นิพนธ์ ศศิธร. รวมบทความวิชาการ : การศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พัฒนาศ.
2524

ภาววรรณ ธนาเลิศสมบูรณ์. (2564). การศึกษาไทย 2020: บทเรียนเรื่องความเหลื่อมล้ำฉบับเร่งรัด และ
ไร้ปรานี. กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.). The 101. World. (ระบบ
ออนไลน์) แหล่งที่มา: <https://www.the101.world/thai-educational-inequality-2020/>
มัทยา บุตรงาม. “ความสัมพันธ์ระหว่างความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และความเหลื่อมล้ำทางรายได้ใน
ประเทศไทย”. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะ
เศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2555

รัชวดี แสงมเหหมัด. (2560). ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา : คุณภาพสังคมที่คนไทยมองเห็น. วารสาร
รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 8(1), 33-66.

วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร. (2564). เหตุใดนโยบายสนับสนุน ‘โอกาสที่เท่าเทียม’ กลับบ่อนทำลายสังคม.
กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.). The 101. World. (ระบบออนไลน์)
แหล่งที่มา: <https://www.the101.world/meritocracy-harm-society/>

สถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (วสศ.). (2563). โอกาสทางการศึกษา บันไดสู่การเลื่อน
ชั้นทางสังคม. (ระบบออนไลน์) แหล่งที่มา: [https://research.eef.or.th/โอกาสทางการ
ศึกษา- บันไดส/](https://research.eef.or.th/โอกาสทางการศึกษา-บันไดส/)

สมจินตนา คุ่มภักย์. (2563). ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนมัธยมใน
เขต เมืองกับโรงเรียนมัธยมนอกเขตเมืองในจังหวัดนครศรีธรรมราช. สถาบันพระปกเกล้า
สำนักวิจัยและพัฒนา.

สามารถ จันทร์สุรย์, ศุภกร ศุภการเกษตร, อภิชาติ มหาราชเสนา. (2564). กลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อ
แก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำและความยากจน. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม ปีที่ 6 ฉบับที่ 1
มกราคม – เมษายน 2564, 111-126

สิทธิพร ประวัตินรุ่งเรือง. (2556). สิทธิมนุษยชนทางการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ. สำนักงานศาล
รัฐธรรมนูญ.

สุริยะ เจียมประชาชนรากร. “การวิเคราะห์ผลของนโยบายความเสมอภาคทางการศึกษาที่มีต่อการ
กระจาย รายได้ในประเทศไทย ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ”.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. 2546

หัตสนี อับดุลมายิส. (2559). ความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการศึกษารายจังหวัดในประเทศไทย [สถาบัน
บัณฑิต พัฒนบริหารศาสตร์]. (ระบบออนไลน์) แหล่งที่มา:

<https://repository.nida.ac.th/server/api/core/bitstreams/899767e6-1138-4fd7-96d7-d42bdc678bc3/content>

เอกรัฐ พิมไทย. “ความไม่เสมอภาคในการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ: การวิเคราะห์แยกระดับความไม่เสมอภาคและแนวโน้ม”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2548

อรอนงค์ ทวีปรีดา. (2559). การกระจายและความเท่าเทียมของโอกาสทางการศึกษา และบทบาทการใช้จ่ายของภาครัฐ [คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. (ระบบออนไลน์)
แหล่งที่มา:

https://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2016/TU_2016_5404030206_3859_4966.pdf